

بررسی رابطه بین مشاوره و راهنمایی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان (مورد مطالعه: دبیرستان های دخترانه شهرستان قصرشیرین رشته های انسانی، تجربی و ریاضی سال تحصیلی ۹۴-۹۵)

کیومرث نورایی

کارشناس ارشد مشاوره خانواده، راهبری آموزشی و تربیتی آموزش و پرورش، مدرس دانشگاه

چکیده

در باب پیشرفت تحصیلی و علل و عوامل آن پژوهش های زیادی صورت گرفته است که یکی از این مولفه ها، تاثیر مشاوره و راهنمایی است. بر این اساس پژوهش حاضر به رابطه بین مشاوره و راهنمایی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی دختر رشته های علوم تجربی، ریاضی و انسانی شهرستان قصرشیرین پرداخته است. پژوهش حاضر از نوع توصیفی و به روش همبستگی انجام گرفته است. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه می باشد که با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ (بالای ۰/۷) پایایی آن مورد تایید قرار گرفته و روایی آن نیز با نظر خبرگان تایید شد. کلیه دانش آموزان دختر دبیرستانی شهرستان قصرشیرین رشته های علوم تجربی، ریاضی و انسانی ۱۰۰ نفر که به روش نمونه گیری تصادفی ساده و با استفاده از جدول مورگان حدود ۴۰ نفر انتخاب شدند. سپس از طریق پرسشنامه سنجشی مشاوره ۵ درجه ای طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفتند. اطاعات جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. یافته ها نشان داد بین مشاوره و راهنمایی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد. مولفه های مشاوره و راهنمایی موجب بهبود پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می گردد.

واژه های کلیدی: مشاوره و راهنمایی، پیشرفت تحصیلی.

مقدمه

مشورت در صول زندگی آدمیان مطرح بوده و آنان با کسانی که مورد قبول و اعتمادشان بوده مشورت می کرده اند. با توسعه علوم انسانی و رشد علوم انسان تنها موجودی است که با هموعان خود به تبادل می پردازد و برای شناخت و حل مشکلات خود با آنان مشورت و از راهنمایی آنان استفاده می کند. راهنمایی رفتاری به راهنمایی و مشاوره به عنوان شاخه ای مستقل از علوم رفتاری توجه شد. امروزه راهنمایی و مشاوره به صورت حرفه ای یاورانه برای کمک به افرادی است که در رشد، سازگاری، تصمیم گیری، روابط خانوادگی، مهارت های اجتماعی و شیوه زندگی مشکلاتی دارند و مشاوره به این افراد کمک می کند تا راه حل مناسبی برای مشکلات بیابند.

اهمیت مشاوره و مشورت در دین مقدس اسلام کراراً مورد توجه ائمه اطهار و بزرگان دین قرار گرفته است. بشر امروز در یک دوره پیچیده زندگی می کند، یکی از مشخصات این دوره، تخصصی شدن مسائل و وابستگی افراد به یکدیگر جهت استفاده از تخصص آنها برای تداوم یک زندگی متعال است. لذت بردن از زندگی شخصی و رشد و تعالی شخصیت، شکوفا نمودن استعدادها و ارضای نیازها، اعم از نیازهای اولیه جسمانی، نیاز به امنیت و آرامش، نیاز به تعلق به دوست داشتن و دوست داشته شدن، نیاز به احترام و نیاز به شکوفایی در دنیای امروز فرایند ساده ای نیست، در تمام این مراحل به مشاوره نیاز است.

تعریف مشاوره:

یکی از جدیدترین تعاریف مشاوره عبارتی است که در سال ۱۹۶۵ توسط کرومبولتز بیان شده است. او می گوید: مشاوره از تمامی فعالیتهای اخلاقی تشکیل یافته است که در آن مشاور متعهد، تلاش می کند تا به مراجع کمک کند تا به آن دسته از رفالرهایی بپردازد که بتواند حل مشکلات و مسائل او منجر شود.

مشاوره به رابطه حرفه ای بین یک مشاور آموزشی دیده و مراجع دلالت دارد. این رابطه معمولاً میان دو نفر است. اگر چه بعضی مواقع مشاوره با بیش از دو نفر صورت می گیرد. این رابطه برای کمک کردن به مراجعان جهت درک و روشن کردن نظرات آنان در مورد محیط زندگی خود و یاد دادن راه رسیدن به اهداف انتخاب شده فردی از طریق راههای سنجیده و با معنای فردی و حل مشکلات هیجانی و میان فردی برگزار می شود.

وظیفه نهاد آموزش و پرورش، در آماده کردن، دانش آموزانی که نیروی انسانی فردا تلقی می شوند، برای مواجهه و سازگاری با مقتضیات قرن بیست و یکم که از حساسیت ویژه ای برخوردار است بسار حساس و سنگین است. اضطراب، افسردگی، سوء مصرف مواد مخدر، رفتارهای نابهنجار، مشکلات تحصیلی، گرایش ارتباط با جنس مخالف از عمده ترین مشکلات روانی اجتماعی دانش آموزان است، به طوری که بیش از ۳۲ درصد دانش آموزان از نوعی مشکل اجتماعی روانی رنج می برند. مشاوره تحصیلی با شناخت دانش آموزان در زمینه های گوناگون می تواند آنان را به رشته های تحصیلی مناسب راهنمایی کند و آنان را در حل مشکلات یاری دهد. اهداف آموزش و پرورش زمانی تحقق خواهند یافت که برنامه ها و محتوای آموزشی با توجه به نیازها و امکانات دانش آموزان تهیه و اجرا گردند.

اهداف پژوهش:

هدف اصلی: تعیین نقش مشاوره و راهنمایی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی شهرستان قصرشیرین سال تحصیلی ۹۴-۹۵ است؛ اما در پژوهش حاضر اهداف جزئی تری مدنظر بود که شامل: تعیین نقش مشاوره بر پیشرفت تحصیلی. تعیین نقش راهنمایی بر پیشرفت تحصیلی. پیش بینی پیشرفت تحصیلی مبتنی بر استفاده از خدمات مشاوره و راهنمایی در مدارس.

فرضیات پژوهش:

به نظر می‌رسد مشاوره می‌تواند در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی و دبیرستان موثر باشد. به نظر می‌رسد دانش‌آموزان با استفاده از مشاوره می‌توانند یادگیری خود را افزایش دهند. به نظر می‌رسد دانش‌آموزان با استفاده از مشاوره می‌توانند به حل مشکلات یادگیری خود پی ببرند. به نظر می‌رسد اولیا دانش‌آموزان با استفاده از مشاوره و راهنمایی می‌توانند به فرزندان خود کمک کنند. به نظر می‌رسد مشاوره می‌تواند با همه دانش‌آموزان مدرسه در ارتباط باشد.

مروری بر مفاهیم نظری پژوهش:

در بین ممالک صنعتی، آمریکای شمالی نخستین کشوری است که در آن مراکز ویژه راهنمایی و مشاوره تاسیس شده و از میان افرادی که نخستین بار به ایجاد مرکز راهنمایی در آن سرزمین اقدام کرده‌اند باید از فرانک پاستور نام برد که در سال ۱۹۰۸ اولین مرکز راهنمایی را که در حقیقت مرکز راهنمایی حرفه‌ای بود و در شهر بوستن تاسیس کرد. سال ۱۳۳۲ را می‌توان مبدا شروع راهنمایی به معنی خاص آن کشور خود بدانیم در سال ۱۳۳۴ در اداره مطالعات و برنامه‌ها دایره‌ای بنام دایره تحقیقات روانشناسی بوجود آمد که به تهیه برخی تستهای هوش و سنجشهای روانی مبادرت کرد و سرانجام کنگره‌های منعقد در تابستانهای ۳۷ و ۳۸ راهنمایی در مدارس را امری ضروری تشخیص داده و مرکز راهنمایی در اداره کل تعلیمات متوسطه به وجود آمد. در سال ۱۳۴۷ اداره کل آموزش راهنمایی تحصیلی در وزارت آموزش و پرورش تاسیس گردید و در سال ۵۹ طی بخشنامه‌ای برنامه‌ی راهنمایی و مراکز مشاوره راهنمایی تعطیل گردید. از ابتدای سال ۶۷ ضرورت وجو مشاورین در مدارس احساس شد و مجدداً این رشته شروع به جذب دانشجو نمود.

در ایران مساله راهنمایی و مشاوره و تهیه مقدمات آن بین سالهای ۱۳۳۷ تا ۱۳۵۰ شروع شد و جریان پیدا کرد. از سالهای ۱۳۳۷ با برگزاری سمینارهای متعددی طرح مشاوره و راهنمایی در آموزش و پرورش مطرح شد و نیز تربیت نیروی مشاوره در دانشگاه‌ها و تهیه ابزار کار مشاوران، دوره‌های کارآموزی ضمن خدمت، تهیه وظایف و طرح و جا انداختن آن از جمله اقدامات بعدی در این دوره بوده است.

از مهر ماه ۱۳۵۰ که اولین کلاس دوره راهنمایی تحصیلی تشکیل شد تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ که انقلاب اسلامی به پیروزی رسید در زمینه اجرای برنامه راهنمایی، فعالیتهای زیادی صورت گرفت که آشنا ساختن والدین و مربیان و دانش‌آموزان با برنامه‌های مشاوره و راهنمایی به اعزام مشاورین به مدارس، تهیه پرونده تحصیلی، تست و اجرای آنها از آن جمله می‌باشد.

روش شناسی پژوهش:

جامعه آماری دانش‌آموزان مدارس دخترانه متوسطه شهرستان قصرشیرین می‌باشد که تعداد آنها ۱۰۰ نفر می‌باشد، حجم نمونه ۴۰ نفر می‌باشد که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده که با استفاده از جدول نمونه‌گیری مورگان انتخاب شده است. روش مورد استفاده در این تحقیق پیمایشی می‌باشد، جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه ۵ درجه‌ای طیف لیکرت از نوع پرسشنامه‌های استاندارد شده تاثیر مشاوره بر پیشرفت تحصیلی انجام گرفته است جامعه مورد مطالعه دانش‌آموزان مدارس دخترانه متوسطه قصرشیرین که تعداد آنها ۱۰۰ نفر می‌باشد که ۴۰ نفر را به عنوان تصادفی انتخاب کردم. برای ارزیابی پایایی ابزار گردآوری اطلاعات از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که برای برآورد گویه‌های رتبه‌ای در ابزار سنجش استفاده می‌شود. آلفای کرونباخ بین ۰-۱ در نوسان می‌باشد که مطابق با آن هر اندازه پایایی گویه‌ها به سمت (۱) میل کند ویا اینکه نزدیک شود، وسیله اندازه‌گیری به همان نسبت دارای پایایی بالا خواهد بود و بالعکس. برای اندازه‌گیری متغیرهای اصلی تحقیق یعنی مشاوره از طیف لیکرت استفاده شده است. آلفای کرونباخ هر یک از متغیر فوق در جدول زیر آمده است ارقام جدول نشان می‌دهند که کل طیف از پایایی برخوردار می‌باشند.

جد. ۱: میزان آلفای کروناخ (پایایی) گویه ای

نام طیف	تعداد گویه ها	مقدار آلفا
مشاوره	۱۷	.۸۶

تعاریف متغیرهای مستقل و وابسته:

الف) تعاریف نظری

مشاوره و راهنمایی: مشاوره از تمامی فعالیتهای اخلاقی تشکیل یافته است که در آن مشاور متعهد، تلاش می کند تا به مراجع کمک کند تا به آن دسته از فعالیت هایی بپردازد که بتواند حل مشکلات و مسائل او منجر شود. (کرومبولتز ۱۹۶۵)

منظور از راهنمایی فرد، کمک به تصمیم گیری آگاهانه و عاقلانه و قرار گرفتن در مسیر رشد و پرورش قوه قضاوت است. پیشرفت تحصیلی: معلومات یا مهارت های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوعات درسی که به وسیله آزمایش ها و نشانه ها و یا هردو که معلمان برای دانش آموزان وضع می کنند، اندازه گیری می شود (تقی پور، ۱۳۸۶).

تعریف عملیاتی

مشاوره و راهنمایی: تاثیر و ثمره ای که دانش آموزان از جلسات مشاوره و راهنمایی بر پیشرفت تحصیلی و عملکرد رفتاری خود دریافت کرده اند.

پیشرفت تحصیلی: برای بدست آوردن پیشرفت تحصیلی از معدل سال قبل و مقایسه عملکرد دانش آموز با سال گذشته استفاده شده است.

یافته های پژوهش

آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از دو تکنیک آماری، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس انجام گرفت. برای آزمون متغیرهای مستقلی که در سطح سنجش فاصله ای قرار می گیرند، با متغیر وابسته که در سطح سنجش فاصله ای است، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است

فرضیه ۱) مشاوره می تواند در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی و دبیرستان موثر باشد.

آمارهای جدول نشان می دهد که بین مشاوره و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه معنا دار وجود دارد. ضریب همبستگی بدست آمده برای این متغیر ۱ با سطح معنا دار ۰.۰۰۰ بیانگر رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر مذکور می باشد. نتیجه چنین نشان می دهد که با افزایش و کاهش در استفاده از مشاوره میزان پیشرفت تحصیلی در میان آنها افزایش و کاهش می یابد. با توجه به این آمارها میتوان چنین استدلال کرد که فرضیه مذکور در سطح حداقل ۰/۹۵ درصد معنا دار بوده و مورد تایید قرار می گیرد.

جدول ۲: ضریب همبستگی پیرسون بین مشاوره و پیشرفت تحصیلی

همبستگی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	ضریب همبستگی	سطح معنا دار
پیشرفت تحصیلی	۳۷	۱۶/۵۱	۳/۱۸	۱	۰/۰۰۰
مشاوره تحصیلی	۳۷	۵۶/۶۴	۸/۱۶		

فرضیه ۲) دانش آموزان با استفاده از مشاوره می توانند یادگیری خود را افزایش دهند. آمارهای جدول نشان می دهد که بین مشاوره و افزایش یادگیری دانش آموزان رابطه معنا دار وجود دارد. ضریب همبستگی بدست آمده برای این متغیر ۱ با سطح معنا دار ۰.۰۰۰ بیانگر، رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر مذکور می باشد. نتیجه چنین نشان می دهد که با افزایش و کاهش در استفاده از مشاوره میزان یادگیری در میان آنها افزایش و کاهش می یابد. با توجه به این آمارها میتوان چنین استدلال کرد که فرضیه مذکور در سطح حداقل ۰/۹۵ درصد معنا دار بوده و مورد تایید قرار می گیرد.

جدول ۳: ضریب همبستگی پیرسون بین مشاوره و افزایش یادگیری

همبستگی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	ضریب همبستگی	سطح معنا دار
پیشرفت تحصیلی	۴۰	۹/۳۰	۱/۷۸	۱	۰/۰۰۰
مشاوره تحصیلی	۳۷	۵۶/۶۴	۸/۱۶		

فرضیه ۳) اولیای دانش آموزان با استفاده از مشاوره و راهنمایی می توانند به فرزندان خود کمک کنند. آمارهای جدول نشان می دهد که بین مشاوره و اولیا به فرزندان خود کمک و به آنها رابطه معنا دار وجود دارد. ضریب همبستگی بدست آمده برای این متغیر ۱ با سطح معنا دار ۰.۰۰۰ بیانگر، رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر مذکور می باشد. نتیجه چنین نشان می دهد که با افزایش و کاهش در استفاده از مشاوره و کمک به فرزندان در میان آنها افزایش و کاهش می یابد. با توجه به این آمارها میتوان چنین استدلال کرد که فرضیه مذکور در سطح حداقل ۰/۹۵ درصد معنا دار بوده و مورد تایید قرار می گیرد.

جدول ۴: ضریب همبستگی پیرسون بین مشاوره و کمک به فرزندان

همبستگی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	ضریب همبستگی	سطح معنا دار
پیشرفت تحصیلی	۳۹	۱۳/۸	۲/۳۴	۱	۰/۰۰۰
مشاوره تحصیلی	۳۷	۵۶/۶۴	۸/۱۶		

فرضیه ۴) مشاوره می تواند با همه دانش آموزان در ارتباط باشد. آمارهای جدول نشان می دهد که بین مشاوره و ارتباط به همه دانش آموزان رابطه معنا دار وجود دارد. ضریب همبستگی بدست آمده برای این متغیر ۱ با سطح معنا دار ۰.۰۰۰ بیانگر، رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر مذکور می باشد. با توجه به این آمارها می توان چنین استدلال کرد که فرضیه مذکور در سطح حداقل ۰/۹۵ درصد معنا دار بوده و مورد تایید قرار می گیرد.

جدول ۵: ضریب همبستگی پیرسون بین مشاوره و ارتباط با همه دانش آموزان

همبستگی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	ضریب همبستگی	سطح معنا دار
پیشرفت تحصیلی	۳۶	۱۷/۳۳	۳/۰۳	۱	۰/۰۰۰
مشاوره تحصیلی	۳۷	۵۶/۶۴	۸/۱۶		

نتیجه گیری

برنامه های راهنمایی مدارس را در گذشته به صورت تامین نیازمندی های آموزشی، حرفه ای، روانی و اجتماعی کودکان تشریح کرده اند؛ اما اغلب برنامه های راهنمایی در راه تامین یک یا دو منظور اقدام نموده و بقیه اهداف را در درجه دوم اهمیت قرار داده و فقط به طور اتفاقی در بر آوردن آنها اقدام کرده است، امروز در برنامه های مشاوره به همه جنبه های ذکر شده در بالا توجه می شود، به عبارت دیگر مشاوره میدان عمل خود را توسعه داده و در اختیار دانش آموزان در همه ی مقاطع تحصیلی قرار داده است.

در گذشته مشاوره خدمتی رسمی ولی سازمان نیافته بود که به انتخاب شغل محدود می گشت و امروز به صورت یک سلسله خدمات راهنمایی و شخصی بسیار پیشرفته و هماهنگ در آمده است ف بنابراین مشاوره شامل تمام جنبه های رشد و تکامل شاگرد است. در گذشته راهنما شخصی ناصح بود و امروز نقش مشاور، ارزیابی کننده ی پیشرفت فرد، کمک دهنده به او در حل مشکلات ف رابط بین خانه و مدرسه و هماهنگ کننده ی فعالیت های راهنمایی کارمندان و معلمان ف طرف مشورت در تنظیم برنامه درسی است.

در گذشته وظایف راهنمایی و مشاوره به عهده ی معلمان و مدیرانی بود که برای این کار تربیت نشده بودند و امروز گرایش به این است که در مدارس یک نفر مشاور یا متخصص راهنمایی تربیت شده وجود داشته باشد. در گذشته منظور مدرسه فقط دادن تعلیمات و تنها چیزی که ارزشیابی می شد، توانایی ها و عدم توانایی های ذهنی کودک بود و بر حسب توانایی هایی که داشت و یا به علت نداشتن استعدادهای مورد نیاز به او توصیه می شد که فلان رشته را انتخاب کند و یا فلان دوره را انتخاب نکند، اما امروز پیشرفت همه جانبه ی کودک مورد نظر مدارس جدید می باشد و تنها به کسب مهارت های آموزشی و یادگیری های درسی اکتفا نمی شود بلکه هدف، رشد همه جانبه شخصیت کودک می باشد تا به جایگاه و مقام یک فرد بزرگسال کامل برخوردار از سلامت روان برسد. از جمله اموری که مورد توجه است، سازگاری های حرفه ای، اجتماعی و شخصیتی اوست مفهوم تازه ی آموزش و پرورش عبارت است از سازگاری با موقعیت های زندگی و خدمات راهنمایی با هدف حمایت از مدارس و ایجاد تسهیلات لازم برای رسیدن به آن سازمان یافته است، برنامه ی جدید راهنمایی با تأکید بر رشد سلامت روان کودک گسترش می یابد و لذا اجرای آن به صورت توجه به همه ی جوانب رشد کودک و همگی ابعاد شخصیت او بر روش قدیمی تشخیص و درمان برتری چشمگیری یافته است با این تعبیر لزوم و گسترش خدمت راهنمایی و مشاوره در تمام مقاطع تحصیلی یک ضرورت مسلم در همه ی جوامع پیشرفته است.

منابع و مأخذ:

۱. قشلاقی، محمد: روانشناسی مشاوره و راهنمایی، چاپ اول انتشارات مانی، ۱۳۳۷۳
۲. نوابی نژاد، شکوه: راهنمایی و مشاوره، چاپ اول انتشارات معاصر، ۱۳۷۳
۳. احمدی، سید احمد: مبانی و اصول راهنمایی و مشاوره، انتشارات سمت

۴. حسینی (بیرجندی)، سید مهدی: راهنمایی و مشاوره تحصیلی ف انتشارات سمت
۵. صافی، احمد: اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در دوره های تحصیلی، انتشارات رشد
۶. اردبیلی، یوسف: اصول و فنون راهنمایی و مشاوره د آموزش و پرورش، انتشارات بعثت
۷. تقی پور، ظهیر مبانی فلسفه آموزش و پرورش، انتشارات رشد ۱۳۸۶
۸. www.moshavereh.khedo.ir سایت اینترنتی
۹. www.aftab.ir سایت اینترنتی

Investigating the Relationship between Counseling and Guidance and Students' Achievement (Case Study: Female High School Students of the City of Qasr-e Shirin Studying Humanities, Empirical Sciences and Mathematics during the School Year 94-95)

Kayomars Noraei

Master of Counseling, University Lecturer, Iran

Abstract

Many studies have been conducted on achievement and its underlying factors and causes, one of which is the impact of counseling and advice. The present research seeks to investigate the relationship between counseling and guidance and the achievement of the female high school students studying in the fields of empirical sciences, mathematics and humanities in the city of Qasr-e Shirin. This is a descriptive and correlational type of research. The data collection tool used in this study is a questionnaire the reliability of which was confirmed using Cronbach's alpha coefficient (greater than 0.7) and the validity of which was confirmed by experts. The study population includes all of the 100 female high school students of Qasr-e Shirin city studying in the fields of empirical sciences, mathematics and humanities, among whom 40 students were selected as the sample using Morgan table. The sample members were then surveyed using a counseling questionnaire with 5-point Likert scale. The collected data were analyzed using SPSS software. The research results showed that there exists a relationship between counseling and guidance and students' achievement. In other words, the component counseling and guidance helps improve students' achievement.

Keywords: counseling and guidance, achievement
